

NACIONALNI AKCIONI PLAN RAZVOJA ORGANSKE PROIZVODNJE

2012-2017

Akcioni plan razvoja organske proizvodnje u Crnoj Gori za period 2012-2017. godine je dokument Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, izrađen u okviru projekta „Program razvoja organske poljoprivrede“ (OADP), koji se realizuje uz finansijsku podršku Vlade Kraljevine Danske.

U Nacionalnom programu proizvodnje hrane i razvoja ruralnih područja 2009-2013, koji predstavlja operativni program za izvođenje agrarne politike, posebno mjesto, u okviru mjera ruralnog razvoja, zauzima organska proizvodnja. Akcioni plan je, u tom smislu, korak naprijed u promociji i podršci razvoju organske proizvodnje.

Posljednjih godina interesovanje za organsku proizvodnju raste. U proces kontrole i sertifikacije, u 2011. godini bilo je uključeno 100 proizvođača (u 2010. godini 67 proizvođača). Rast broja registrovanih proizvođača u organskoj proizvodnji rezultati su aktivnosti projekta OADP i podrške organskoj proizvodnji kroz Agrobuzet. Ipak, na tržištu je zastupljen mali broj crnogorskih organskih proizvoda. Ovo se može objasniti činjenicom da proces prelaska u organsku proizvodnju traje od jedne do tri godine ali i izraženom potrebom za unapređivanjem znanja o pravilima proizvodnje i označavanju organskih proizvoda, kao i za organizovanijom promocijom. Iako imaju pozitivan stav o organskim proizvodima, potrošači nijesu dovoljno upoznati sa prednostima organske proizvodnje i uglavnom je poistovjećuju sa tradicionalnom.

Pored toga što kao šema kvaliteta može značajno doprinijeti jačanju konkurentnosti crnogorskih proizvođača hrane, organska poljoprivreda je mjera za održivo gazdovanje prirodnim resursima i ima značajnu ulogu u razvoju ruralnih područja jer omogućava ekonomski razvoj i diverzifikaciju aktivnosti.

Akcioni plan razvoja organske proizvodnje predstavlja skup konkretnih mjera čije će sprovođenje dovesti do:

- Povećanje obima i kvaliteta organske proizvodnje
- Povećanje obima i kvaliteta prerade organskih proizvoda
- Podizanje svijesti potrošača i javnosti o organskoj poljoprivredi i proizvodima
- Razvoj tržišta organskih proizvoda
- Jačanje institucija i jačanje sistema podrške organskoj proizvodnji.

U cilju povećanja obima i kvaliteta proizvodnje, nastaviće se pružanje finansijske podrške proizvođačima u organskoj proizvodnji, i za konverziju i za održavanje. Podrška će pružati i udruženju organskih proizvođača koje će biti uključeno u realizaciju zadataka od posebnog značaja za organski sektor, naročito u promociji, razvoju tržišta, edukaciji i sl. Kontinuirano osposobljavanje proizvođača i svjetodavaca za organsku proizvodnju za rezultat će imati bolje razumijevanje principa organske proizvodnje i ispunjavanje zahtjeva sertifikacije. Planiran je dalji razvoj programa organske poljoprivrede u visokom obrazovanju, kao i uvođenje organske poljoprivrede u stručno obrazovanje iz oblasti poljoprivrede. Prerade organskih proizvoda podstićaće se pružanjem podrške prerađivačima organskih proizvoda za pakovanje, označavanje i promociju proizvoda.

U cilju podizanja svijesti o značaju organske proizvodnje, planira se kontinuirana edukacija potrošača o karakteristikama i koristima organske proizvodnje i proizvoda kroz informativne kampanje uz publikacije i izvještavanje u medijima. Na jačanje svijesti mladih i budućih generacija farmera utićaće uvođenje informacija o organskoj proizvodnji u obrazovni program

osnovnih i srednjih škola, uz prateće aktivnosti (posjete organskim farmama, organske školske bašte itd.).

Kako bi se poboljšale marketinške mogućnosti i razvoj sektora organske proizvodnje neophodno je otvaranje prodajnih mjesta za organske proizvode. Direktni kanali prodaje, kao što su pijace organskih proizvoda ili prodavnice na farmi, mogu biti pogodni za manje proizvođače i manje količine proizvoda. Stoga će se podrška usmjeriti na uspostavljanje i promociju direktnih kanala prodaje za organske proizvode (pijaca koja će okupljati organske proizvođače), sa ciljem efikasnog predstavljanja potrošačima i poštovanja propisa u pogledu označavanja organskih proizvoda. Turizam je, takođe, prepoznat kao važan marketinški kanal. S obzirom da je uspostavljanje veze između organske proizvodnje i turizma dugotrajan proces, planiraju se promotivne aktivnosti usmjerene na hotele, edukacija organskih proizvođača kao aktera u turizmu, objavljivanje podataka o vrsti i količinama organskim proizvoda i sl.

Implementacija i monitoring implementacije Akcionog plana obuhvatiće sve zainteresovane strane. U tom cilju, MPRR će formirati koordinaciono tijelo za organsku proizvodnju, koje će činiti šest članova i koordinator. Članovi će biti predstavnici ključnih organizacija i institucija koji učestvuju u implementaciji Akcionog plana i zainteresovani su za sektor organske proizvodnje (Udruženje organskih proizvođača, Biotehnički fakultet, ministarstva, sertifikaciono tijelo).

Crna Gora

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

**NACIONALNI AKCIONI PLAN
RAZVOJA ORGANSKE PROIZVODNJE
2012-2017**

Predlog

Podgorica, mart 2012. godine

Sadržaj

1.	Uvod.....	7
2.	Razlozi za podsticanje organske proizvodnje u Crnoj Gori	7
3.	Stanje organske proizvodnje u Crnoj Gori i dosadašnje aktivnosti na razvoju organske proizvodnje	8
3.1	Proizvodnja.....	8
3.2	Zakonski okvir, kontrola i sertifikacija	9
3.3	Državna finansijska podrška	9
3.4	Kapaciteti i aktivnosti na izgradnji kapaciteta u oblasti organske proizvodnje.....	10
3.5	Perspektive za implementaciju Akcionog plana.....	11
4.	Glavni ciljevi Akcionog plana i mjere za ostvarivanje ciljeva	11
4.1	Glavni ciljevi.....	11
4.2	Glavni ciljevi i mjere, uključujući i obrazloženje	12
5.	Tabela implementacije (ciljevi, mjere, odgovornost i rokovi implementacije)	19
6.	Prilozi	25
6.1	Prilog 1: SWOT analiza organske poljoprivrede u Crnoj Gori	25
6.2	Prilog 2: Proces izrade Akcionog plana.....	31

1. Uvod

Akcioni plan za razvoj organske proizvodnje u Crnoj Gori za period 2012-2017 (Akcioni plan) predstavlja doprinos Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja (MPRR) razvoju crnogorske poljoprivrede i prehrambenog sektora u cilju povećanja konkurentnosti i održivosti životne sredine, kao i u cilju poboljšanja osnove za održivi razvoj ruralnih područja.

Opšti cilj Akcionog plana je podrška razvoju organske poljoprivrede, prerade i potrošnje organskih proizvoda na domaćem tržištu, uključujući i kroz sektor turizma, koristeći komparativne prednosti Crne Gore radi stvaranja koherentnog, tržišno orijentisanog sektora organske poljoprivrede, sa potrebnim stručnim kadrovima na svim nivoima.

Implementacija Akcionog plana uključuje sve zainteresovane strane u sektoru organske proizvodnje i predstavlja praktičnu mjeru koja doprinosi realizaciji koncepta razvoja Crne Gore kao ekološke države.

Akcioni plan je izrađen u okviru projekta „Program razvoja organske poljoprivrede u Croj Gori“ (OADP) čiju realizaciju podržava MPRR i Vlada Kraljevine Danske, u periodu od šest mjeseci, tokom kojeg su konsultovane relevantne zainteresovane strane iz državnog i privatnog sektora, uključujući farmere, prerađivače, sektor trgovine i nevladin sektor.

2. Razlozi za podsticanje organske proizvodnje u Crnoj Gori

Organska proizvodnja konstantno raste u Evropi i u svijetu, posebno u posljednje dvije decenije. Njen rast podstiče konstantno povećanje potražnje potrošača za organskim proizvodima, kao i državna podrška organskoj proizvodnji. Podrška države i politike EU je uglavnom povezana sa dobro dokumentovanim rezultatima organske proizvodnje u pogledu životne sredine, kao i koristima koje donosi ruralnom razvoju (npr. Politika ruralnog razvoja EU).

Organska poljoprivreda predstavlja najveću i najuspješniju šemu kvaliteta EU. U 2004. godini, EU je usvojila Akcioni plan za organsku hranu i poljoprivredu, koji obuhvata 21 inicijativu za postizanje ciljeva razvoja tržišta organske hrane i poboljšanje standarda kroz povećanje efikasnosti, transparentnosti i povjerenja potrošača. Većina evropskih zemalja je već izradila nacionalne akcione planove.

U 2010. godini, Evropa je imala 8,2 miliona hektara organskog poljoprivrednog zemljišta, što iznosi 25 % ukupne svjetske površine pod organskom proizvodnjom, dok je prosječni udio organskih površina po zemlji članici EU bio 4,7%. Vodeće evropske zemlje u smislu površina pod organskom proizvodnjom su Lihtenštajn (29,8 %), Austrija (15,9 %), Švedska (10,6 %), Švajcarska (10,8 %) i Estonija (10,5 %). Lideri na tržištu organskih proizvoda su Danska, Austrija i Švajcarska, u kojima je udio organske hrane na tržištu iznad 5 %. Primjetno je da potražnja za organskim proizvodima rasla i u prethodnih par godina, koje su obilježene ekonomskom recesijom.

Crna Gora ima komparativnu prednost u organskoj proizvodnji. Pogodni i raznoliki klimatski uslovi omogućavaju proizvodnju raznovrsnih poljoprivrednih proizvoda, mada u ograničenim količinama. Generalno, ima dobro očuvanu prirodu i značajan broj tradicionalnih proizvoda. U Crnoj Gori preovlađuje uglavnom ekstenzivni sistem poljoprivredne proizvodnje, sa ograničenom upotrebom pesticida i vještačkih đubriva, što olakšava prelazak na organsku proizvodnju. To znači da postoji veliki potencijal da značajan dio poljoprivrede postane organski. Podrška prelasku na organsku proizvodnju dovodi i do povećanog obima proizvodnje u kontekstu šema kvaliteta, a time do zadovoljenja rastuće domaće i inostrane potražnje za organskim proizvodima.

Prepoznato je da prelazak na organsku poljoprivredu otvara nova radna mjesta na farmama i doprinosi usporavanju negativnog trenda depopulacije i napuštanje ruralnih područja, što trenutno predstavlja veliki izazov za Crnu Goru. Povezivanje primarne proizvodnje sa preradom i potrošnjom na domaćem tržištu, uključujući i sektor turizma, i u manjoj mjeri izvoz posebnih organskih proizvoda, stvorice prilike za zapošljavanje van farmi.

Organska proizvodnja je tijesno povezana sa namjerom da se u Crnoj Gori razvija visokokvalitetni turizam. Ponuda kvalitetne hrane je u tom smislu veoma važna, ali turisti traže i tradicionalne, autentične crnogorske proizvode. Još jedna poželjna karakteristika organskih proizvoda je isključenje genetski modifikovanih organizama iz organske proizvodnje. To znači da crnogorska organska proizvodnja može podržati razvoj turizma, dok turizam u kombinaciji sa organskom proizvodnjom može otvoriti nova radna mjesta i poboljšati prihode za život u ruralnim područjima.

3. Stanje organske proizvodnje u Crnoj Gori i dosadašnje aktivnosti na razvoju organske proizvodnje

Može se reći da je crnogorska organska proizvodnja u ovom trenutku na samom početku: broj registrovanih proizvođača u procesu kontrole i sertifikacije u 2011. godini iznosio je 100 (u 2010. godini 67). Međutim, na tržištu je i dalje zastupljen veoma mali broj crnogorskih organskih proizvoda. Tokom prethodnih osam godina, ipak, sprovedene su ozbiljne aktivnosti u cilju razvoja organske proizvodnje u Crnoj Gori, a njima je stvorena dobra osnova za ubrzan dalji razvoj.

3.1 Proizvodnja

Prema podacima MPRR i tijela za kontrolu i sertifikaciju „Monteorganica“, broj registrovanih proizvođača bio je: 13 u 2007., 26 u 2008., 34 u 2009., 67 u 2010. i 100 u 2011. godini. U 2011. godini „Monteorganica“ je izdala 10 sertifikata (7 za organsku proizvodnju, 3 za proizvodnju u prelaznom periodu u organsku poljoprivredu).

Površine pod organskom poljoprivredom u 2011. godini činile su 0,6% ukupnog poljoprivrednog zemljišta. Ukupno, pod organskom proizvodnjom, registrovano je

3.068,07 ha poljoprivrednog zemljišta, od čega 200,29 ha čini obradivo zemljišta (ratarski usjevi i gajeno ljekovito bilje- 119,81 ha; povrće- 2,29 ha; voćnjaci- 75,52 ha, vinogradi- 2,67 ha) a 2867,78 ha su livade i pašnjaci. Pored toga, sa više od 139.000,00 ha sakuplja se ljekovito bilje i šumski plodovi.

Značajno povećanje interesovanja proizvođača za organsku proizvodnju se u velikoj mjeri može pripisati podršci pruženoj kroz dva međunarodna projekta: Organska poljoprivreda u Crnoj Gori – Zajednička podrška malim proizvođačima u organskoj poljoprivredi (FAO projekat) i Program razvoja organske poljoprivrede u Crnoj Gori – OADP.

3.2 Zakonski okvir, kontrola i sertifikacija

Zakonski okvir za organsku proizvodnju postoji. Zakon o organskoj poljoprivredi usvojen je 2004. godine („Sl. list RCG”, br. 49/04). Podzakonskim aktima regulisani su pojedini aspekti organske proizvodnje. Ovi propisi su u velikoj mjeri usklađeni sa Regulativama 31991R2092 i 31994R2381.

U cilju usaglašavanja nacionalne legislative iz oblasti organske proizvodnje sa novim propisima EU (32007R0834; 32008R0889 i 32008R1235) otpočela je izrada novog Zakona o organskoj poljoprivredi.

U MPRR, jedan službenik je imenovan za obavljanje poslova u oblasti organske proizvodnje.

Nadzor nad primjenom Zakona o organskoj poljoprivredi i propisa donijetih na osnovu njega, kao i nadzor nad realizacijom programa podrške u okviru Agrobudžeta vrše poljoprivredni inspektori.

Poslove utvrđivanja ispunjenosti uslova za zasnivanje organske poljoprivrede, kontrole primjene metoda organske poljoprivrede i izdavanja sertifikata za proizvode dobijene metodama organske poljoprivrede vrši pravno lice „MONTEORGANICA”. Registrovano je 2005. godine a za vršenje poslova kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji ovlašćeno je od MPRR 2006. godine. U toku je proces akreditacije „Monteorganice“ kod Akreditacionog tijela Crne Gore prema standardu MEST EN 45011:2004, Opšti zahtjevi za tijela koja sprovode sisteme sertifikacije proizvoda (ISO/IEC Uputstvo 65:1996). Prema Uputstvu o postupku izdavanja saglasnosti za angažovanje inostranog pravnog lica za kontrolu i sertifikaciju proizvoda organske poljoprivrede, MPRR je izdalo saglasnost za rad tri inostrana pravna lica na teritoriji Crne Gore (BCS Öko-Garantie GmbH, Njemačka; Organic Control System, Srbija; Suole e Salute, Italija).

3.3 Državna finansijska podrška

Postojeći pravni okvir stvorio je uslove za pružanje podrške organskoj proizvodnji kroz mjere agrarne politike, a posebno kroz grupu mjera za održivo gazdovanje prirodnim resursima) gdje organska proizvodnja ima posebno mjesto. Do 2009. godine, podrška je davana proizvođačima za prilagođavanje tehnologije zahtjevima organske proizvodnje (do 3.000€), za troškove sertifikacije (do 50% ukupne vrijednosti projekta) i za jačanje kapaciteta za razvoj organske poljoprivrede, edukaciju i promociju. Za ove namjene opredijeljeno je 120.000€ u 2006., 150.000€ u 2007., 165.000€ u 2008. i 165.000€ u 2009. godini.

Od 2009., podrška za organsku poljoprivredu se sprovodi u vidu direktnih plaćanja i daje se za organsku proizvodnju u bilo kom segmentu poljoprivrede, uz osnovna plaćanja iz mjera direktne podrške za stočarsku i biljnu proizvodnju.

Podrška ima oblik direktnog plaćanja po hektaru ili po uslovnom grlu stoke i iznosi

- za ratarske kulture i uzgoj ljekovitog bilja -150€/ha,
- za povrće, višegodišnje zasade i sjemenski i sadni materijal – 250€/ha
- po uslovnom grlu stoke - 50€,
- po jedinki živine - 2€,
- po košnjici – 30€.

Pored ovog vida podrška, u cilju unapređivanja kvaliteta proizvoda, kroz mjere jačanja konkurentnosti poljoprivrede, pruža se podrška za uključivanje poljoprivrednih proizvođača u organsku poljoprivredu i odnosi se na troškove uvođenja standarda, sertifikaciju i participaciju u semi kvaliteta i daje se za prvih 5 godina od uključivanja. Ta podrška ima oblik standardizovanog plaćanja i u 2011. iznosila je najviše 1000€.

U okviru projekta projekat OADP, od 2010. godine podržavaju se investicije u organsku organsku proizvodnju, kroz grant šemu. Riječ je o grantu „sa jednakim učešćem“, što znači da su korisnici u obavezi da finansiraju 50% investicije a ostalih 50% se obezbjeđuje kroz grant (75% učešće Kraljevine Danske i 25% učešće MPRR). Ukupna vrijednost granta predviđena projektom je 1.000.000,00€.

3.4 Kapaciteti i aktivnosti na izgradnji kapaciteta u oblasti organske proizvodnje

Tokom posljednje četiri godine, počela je izgradnja kapaciteta u oblasti organske poljoprivrede. Organizovane su obuke za proizvođače, savjetodavce i inspektore sertifikacionog tijela. Biotehnički fakultet je, za studente poljoprivrede, uveo kurs o organskoj proizvodnji. Proizvođači su bili i u prilici da dobiju grantove za investicije u organsku proizvodnju. Sve ove aktivnosti su u velikoj mjeri omogućene kroz već pomenuti FAO, a posebno OADP projekat.

FAO projekat je, obukom osoblja, doprinio jačanju kapaciteta sertifikacionog tijela „Monteorganica“ i svjetodavaca. Kroz realizaciju pilot projekata, omogućena je i obuka odabranih proizvođača za primjenu metoda organske proizvodnje i prerade. Obuka je obuhvatila studijske posjete Sloveniji i Hrvatskoj. Izrađen je priručnik za osoblje savjetodavne službe.

Realizacija projekta OADP otpočela je u junu 2009. godine i trajeće do maja 2013. godine. Budžet projekta ukupno iznosi 2.250.000€, od čega je učešće Vlade Kraljevine Danske 2.000.000€ a MPRR 250.000€.

Projekat ima dvije komponente: Institucionalni razvoj (podrška edukaciji i istraživanju u oblasti organske poljoprivrede, priprema „Monteorganice“ za akreditaciju, obuka savjetodavaca i podrška razvoju udruženja proizvođača) i Konkurentnost (uspostavljanje instrumenta za davanje grantova za investicije u organsku proizvodnju, preradu i distribuciju i podrška plasmanu i promociji organske hrane). Odziv proizvođača registrovanih u organskoj poljoprivredi na program grantova je dobar. Do sada je odobren 46 zahtjeva za podršku kroz grant, ukupne vrijednosti 813.000 €. Program grantova je pružio podršku i Biotehničkom fakultetu za formiranje oglednog platenika za organsku proizvodnju, a izvršeni su i prvi ogledi.

3.5 Perspektive za implementaciju Akcionog plana

Organska proizvodnja je već našla svoje mjesto u Nacionalnom programu proizvodnje hrane i razvoja ruralnih područja 2009-2013, koji predstavlja operativni program za izvođenje agrarne politike i obezbjeđuje podršku iz godišnjeg Agrobudžeta. Strateško pozicioniranje organske poljoprivrede treba dalje razviti kroz IPARD program i iskoristiti i druge prilike za finansiranje. U okviru Akcionog plana, nadležne institucije i zainteresovane strane su identifikovale dalje mogućnosti, kao što su međunarodni programi, ali i sopstveni doprinos proizvođača. OADP, takođe, pruža mogućnost implementacije nekoliko kratkoročnih mjera Akcionog plana.

4. Glavni ciljevi Akcionog plana i mjere za ostvarivanje ciljeva

4.1 Glavni ciljevi

Cilj 1: Povećanje obima i kvaliteta organske proizvodnje (OP)

1A: Povećanje obima i kvaliteta OP pružanjem finansijske podrške

1B: Povećanje obima i kvaliteta OP kroz obrazovanje i istraživački rad

Cilj 2: Povećanje obima i kvaliteta prerade organskih proizvoda

Cilj 3: Podizanje svijesti potrošača i javnosti o organskoj poljoprivredi i proizvodima

Cilj 4: Razvoj tržišta organskih proizvoda

Cilj 5: Jačanje institucija i jačanje sistema podrške organskoj proizvodnji

Cilj 6: Obezbjeđenje implementacije Akcionog plana

4.2 Glavni ciljevi i mjere, uključujući i obrazloženje

Cilj 1: Povećanje obima i kvaliteta organske proizvodnje

Organska proizvodnja crnogorskim proizvođačima omogućava da proizvode kvalitetne proizvode a time steknu konkurentsku prednost u poljoprivredi i proizvodnji hrane. Stoga podršku treba usmjeriti ne samo na povećanje organske proizvodnje u smislu veličine i broja poljoprivrednih gazdinstava, već i podstaći i poboljšati kvalitet proizvoda i konkurentne cijene, posebno unaprjeđenjem znanja.

Cilj 1A: Povećanje obima i kvaliteta organske proizvodnje finansijskom podrškom

Finansijska podrška organskoj poljoprivredi je od 2004. godine obuhvaćena Agrobudžetom, ali je potrebno obezbijediti i za ubuduće. Organska poljoprivreda predstavlja jedan od prioriteta razvoja crnogorske poljoprivrede i ima značajno mjesto u Strategiji razvoja proizvodnje hrane i ruralnih područja i Nacionalnom programu proizvodnje hrane i ruralnih područja. Ovaj prioritet treba prepoznati i u IPARD programu 2007-2013. Treba nastaviti sa njegovim odgovarajućim iskazivanjem i u procesu dodjele grantova za investicije u ostale mjere za poboljšanje poljoprivrede i ruralnog razvoja (npr. dodatni bodovi za organske proizvođače tokom evaluacije zahtjeva za finansijsku podršku itd.).

Da bi imala željene rezultate, prilikom opredjeljivanja finansijske podrške u obzir treba uzeti nekoliko aspekata. Jedan je veoma različiti uslovi regionalnog razvoja, a prema Zakonu o regionalnom razvoju ("Sl. list CG", br. 20/2011), dodatnu podršku i prioritet treba dati proizvođačima sa područja manje razvijenih jedinica lokalne samouprave. Takođe, treba uzeti u obzir specifičnosti manje povoljnih područja za poljoprivrednu proizvodnju. Pored finansijske podrške po hektaru i grlu, od posebnog su značaja mjere za poboljšanje kvaliteta (organskih) proizvoda i druge mjere. Postoji i potreba da se korisnici finansijske podrške obavežu da proizvode u skladu sa propisima o organskoj proizvodnji najmanje pet godina. Sve relevantni programi Agrobudžeta treba, u najvećoj mogućoj mjeri, da uzmu u obzir ove potrebe.

Poljoprivredni proizvođači u Crnoj Gori se suočavaju sa problemom visokih kamatnih stopa i posjedovanjem imovine koja nije adekvatna za hipoteke, što stvara problem u korišćenju grantova i podizanju kredita za velike investicije. Kroz projekte OADP i MIDAS mogućnosti su poboljšane, ali podizanja kredita isključivo kod komercijalnih banaka još uvijek predstavlja značajnu prepreku većem investiranju u organsku proizvodnju. Stoga će Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja (MPRR), u saradnji sa relevantnim partnerima (Investiciono razvojnim fondom – IRF, bankama itd.) nastojati da pronađe rješenje za povoljnije investicione kredite za organsku proizvodnju.

Iskustvo zemalja sa dobro razvijenim sektorom organske proizvodnje pokazuje da jedan od najznačajnijih faktora za razvoj i kvalitet organske proizvodnje predstavljaju

profesionalna udruženja organskih proizvođača koja rade u interesu članova i razvoja sektora organske proizvodnje uopšte. Jedno udruženje ima funkciju i sagovornika koji je potreban MPRR kako bi bilo na pravi način informisano o potrebama proizvođača i sektora organske proizvodnje uopšte. Stoga je neophodno da MPRR, a posebno u prvim godinama, podržava osnivanje i rad jednog udruženja organskih proizvođača, i uključi ga u realizaciju zadataka od posebnog značaja za organski sektor, a naročito u promociju, razvoj tržišta, edukaciju i sl.

1.1 Obezbjedenje dalje finansijske podrške organskoj poljoprivredi, i za konverziju i za održavanje.

1.2 Razvoj odgovarajućeg modela/mjera finansijske podrške za proizvođače koji će uzeti u obzir regionalne uslove proizvodnje i podstaći organsku proizvodnju za tržište.

1.3 Obezbjedenje davanja prioriteta organskoj poljoprivredi u svim javnim pozivima za finansijsku podršku (grantovi MPRR, IPARD, itd.) organskim proizvođačima.

1.4 Pronalaženje rješenja za problem nepovoljnih uslova kreditiranja za proizvođače koji se bave organskom proizvodnjom.

1.5 Podrška udruženju organskih proizvođača.

Cilj 1B: Povećanje obima i kvaliteta organske proizvodnje kroz obrazovanje i istraživački rad

Odgovarajuće obrazovanje i istraživački rad bi trebalo da imaju i direktan i indirektan uticaj na proizvodnju, u smislu da proizvođači bolje razumiju principe organske proizvodnje, poštovanje propisa i tehnološka znanja i iskustva. U Crnoj Gori postoji velika potreba za unaprjeđenjem znanja o organskoj proizvodnji, što se ogleda i u tome što mnogi proizvođači imaju problema da ispune zahtjeve za organsku sertifikaciju.

Edukacija će imati željeni efekat onda kada bude odgovorila potrebama ciljnih grupa po sektorima i temama (označavanje, plasman itd.) i kada bude zastupljena u dovoljnoj mjeri.

Veliki značaj imaju organske farme koje mogu dati dobre primjere u proizvodnji, promovisanju i plasmanu i služiti kao izvor informacija i podataka za proizvođače i eksperte. Dobro razumijevanje principa i tehnologije kroz posjete takvim farmama odraziće se i u vidu nižih troškova proizvodnje i imaće pozitivan uticaj na konkurentnost organskih proizvoda u odnosu na konvencionalne i uvezene organske proizvode.

Uslov za postizanje Cilja 1 jeste dovoljan broj kvalifikovanih stručnjaka i savjetodavaca u poljoprivredi koji posjeduju specijalizovana znanja o organskoj proizvodnji koja do sada nijesu bila sastavni dio fakultetskog obrazovanja. Treba razviti i ojačati nove studijske programe za organsku proizvodnju na Biotehničkom fakultetu, i proširiti na nove sektore (stočarstvo, itd.).

Iako postoji, veliki potencijal za organsku proizvodnju u Crnoj Gori se neće iskoristiti ako konvencionalni proizvođači ne budu imali dovoljno informacija o organskoj proizvodnji. Najbolji način da se informacije predstavljaju jeste kroz primjere uspješnih organskih proizvođača, a posebno kroz posjete njihovim farmama.

1.6 Obezbjedeće kontinuiranog osposobljavanja proizvođača, uključujući poštovanje propisa vezanih za organsku proizvodnju i pravilno označavanje proizvoda, za specifične ciljne grupe, putem seminara, predavanja, posjete farmama i sl.

1.7 Omogućavanje posjeta farmama odabranih dobrih primjera crnogorskih organskih proizvođača.

1.8 Kontinuirano osposobljavanje savjetodavaca za organsku proizvodnju.

1.9 Informativne i promotivne kampanje usmjerene na proizvođače za prelazak na organsku poljoprivredu, koristeći primjere uspješnih organskih proizvođača i fokusiranjem na različite proizvodne sektore.

1.10 Dalji razvoj programa organske poljoprivrede u visokom obrazovanju.

1.11 Uvođenje organske poljoprivrede u stručno obrazovanje iz oblasti poljoprivrede.

1.12 Podrška primijenjenim istraživanjima sa ciljem povećanja efikasnosti tehnika proizvodnje.

Cilj 2: Povećanje obima i kvaliteta prerade organskih proizvoda

Prerađeni organski proizvodi čine veći dio maloprodaje organske hrane u svijetu. Povećanjem primarne organske proizvodnje treba podsticati i razvoj prerade organskih proizvoda. Uspjeh mjera za postizanje Cilja 1 biće od velikog značaja za razvoj prerade, i u pogledu raznolikosti i količine proizvoda, i u pogledu cjenovne konkurentnosti crnogorskih primarnih organskih proizvoda.

2.1 Finansijska podrška investicijama u preradu organskih proizvoda.

2.2 Obezbjedeće davanja prioriteta preradi organskih proizvoda u svim javnim pozivima za finansijsku podršku (grantovi MPRR, IPARD itd.) za preradu.

2.3 Podrška prerađivačima organskih proizvoda za pakovanje, označavanje i promociju proizvoda.

Cilj 3: Podizanje svijesti potrošača i javnosti o organskoj poljoprivredi i proizvodima

Prema mišljenju eksperata, crnogorska javnost je možda upoznata sa terminom „organska poljoprivreda“ ali ga većina poistovjećuje sa tradicionalnom proizvodnjom. Samo manji broj (uglavnom iz urbanih sredina) potrošača razumije ovaj termin. Relativno je malo informacija koje mediji pružaju o organskoj poljoprivredi, a često su neodgovarajuće i netačne. Ipak, mediji sve više traže informacije o organskoj poljoprivredi, što treba iskoristiti i pružiti kvalitetne informacije. Stoga je neophodno informisati javnost o karakteristikama organske proizvodnje i proizvoda, koje su njihove prednosti, na koji način identifikovati organske proizvode, kakve se garancije daju potrošačima, gdje se mogu kupiti itd. Najbolji efekti će se postići mjerama koje pružaju osnovne informacije zajedno sa predstavljanjem specifičnih proizvođača i proizvoda. Postizanje ovog cilja je stoga povezano sa uspjehom mjera iz Cilja 4, što će ubrzati plasman crnogorskih organskih proizvoda na tržište (4.2).

U cilju podizanja svijesti mladih, kao i budućih generacija farmera, organsku poljoprivredu treba uvesti u obrazovne programe osnovnog i srednjeg obrazovanja. Važno je ponuditi informacije i kroz aktivnosti koje će omogućiti mladim ljudima da vide organsku poljoprivredu u praksi i bolje je razumiju.

Rezultati mjera za podizanje svijesti javnosti o organskoj proizvodnji utvrdiće se istraživanjem koje će se završiti 2016. godine.

3.1 Kontinuirana edukacija potrošača o karakteristikama i koristima organske proizvodnje i proizvoda kroz informativne kampanje uz publikacije, manifestacije i izvještavanje u medijima.

3.2 Ciljne promotivne kampanje za prioritetne ciljne grupe potrošača i za specifične proizvode.

3.3 Uvođenje informacija o organskoj proizvodnji u obrazovni program osnovnih i srednjih škola, uz prateće aktivnosti (posjete farmama koje se bave organskom proizvodnjom, organske školske bašte itd.).

3.4 Utvrđivanje nivoa svijesti i znanja javnosti o organskoj poljoprivredi.

Cilj 4: Razvoj tržišta organskih proizvoda

Iako je broj registrovanih proizvođača u organskoj poljoprivredi porasto na 100 u 2011. godini (67 proizvođača 2010.), na tržištu je i dalje veoma malo crnogorskih organskih proizvoda. Osim toga, veći dio ovih proizvoda nije označen kao organski i u skladu sa propisima o organskoj proizvodnji. Može se očekivati da će i ubuduće ovo biti problem za veliki broj proizvođača, jer nijesu navikli da se na takav način bave marketingom svojih proizvoda. Stoga je potrebno proizvođačima redovno pružati podršku za ovaj vid aktivnosti. Pored toga, potrebno je odmah i direktno pomoći onim organskim proizvođačima koji nijesu daleko od plasiranja svojih proizvoda na tržište. Ovo će dati pozitivan primjer ostalim proizvođačima, a istovremeno omogućiti efikasnije promotivne i kampanje podizanja svijesti.

Direktni kanali prodaje, kao su pijace organskih proizvoda ili prodavnice na farmi, mogu biti pogodni za manje proizvođače i manje količine proizvoda. Pijace organskih proizvoda mogu biti i pogodno sredstvo za promovisanje organske poljoprivrede i proizvoda jer omogućava direktnu komunikaciju između proizvođača i potrošača, i mjesto gdje se može razmijeniti dosta informacija i izgraditi povjerenje. Potrebno je podržati formiranje takvih pijaca, sa ciljem efikasnog predstavljanja potrošačima i poštovanja propisa u pogledu označavanja organskih proizvoda.

Za visokokvalitetni turizam, ponuda kvalitetne hrane je veoma važna, ali turisti traže i tradicionalne, autentične crnogorske proizvode. Domaći organski proizvodi su najbolji mogući odgovor na tu potražnju. Sa druge strane, rastućoj organskoj proizvodnji treba rastuće tržište. Važnost povezivanja organske proizvodnje sa turizmom je prepoznata u strateškim dokumentima Vlade Crne Gore (Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine, Nacionalni program proizvodnje hrane i razvoja ruralnih područja 2009-2013). Uspostavljanje odgovarajućih veza između organske proizvodnje i turizma je dugotrajan proces, koji traži rani početak uz definisanje odgovarajućih aktivnosti (što može obuhvatiti objavljivanje podataka o organskim proizvodima, promotivne aktivnosti usmjerene na hotele, edukacija organskih proizvođača kao aktera u turizmu itd.).

Promociju treba zasnivati prvenstveno na interesovanju potrošača za kvalitetnom, ukusnom hranom kao i tradicionalnom hranom, i za crnogorskim (organskim) proizvodima koji se razlikuju od uvoznih. Još jedna pozitivna osobina, korisna za promovisanje organskih proizvoda je isključivanje genetski modifikovanih proizvoda iz organske proizvodnje.

Postoji i interesovanje u supermarketima za organsku hranu, ali je preduslov dovoljna količina adekvatno upakovanih i označenih proizvoda. U tom pogledu, uspjeh mjera za postizanje Ciljeva 1 i 2 biće od posebne važnosti.

4.1 Sistemska podrška proizvođačima za finalizaciju proizvoda za tržište (pakovanje, označavanje, itd.) i promocija proizvoda.

4.2 Podrška grupi odabranih "naprednih" organskih proizvođača za plasiranje svojih proizvoda na tržište.

4.3 Podrška uspostavljanju i promovisanju direktnih kanala prodaje za organske proizvode (pijaca koja će okupljati organske proizvođače itd.).

4.4 Utvrđivanje najboljih načina za pružanje podrške uvođenju organskih proizvoda u turizam, i implementacija podrške.

4.5 Formiranje tima za promociju organskih proizvoda među ciljnim grupama koje traže kvalitetne proizvode.

4.6 Priprema informacija o vrstama i količini postojećih crnogorskih organskih proizvoda.

Cilj 5: Jačanje institucija i jačanje sistema podrške organskoj proizvodnji

Implementacija Akcionog plana, uključujući koordinaciju aktivnosti sa ostalim ministarstvima, nove zadatke u oblasti organske proizvodnje povezani sa procesom evropskih integracija i potrebom za redovnom komunikacijom sa predstavnicima sektora organske proizvodnje u nastajanju, zahtijevaće značajno jačanje kapaciteta MPRR u oblasti organske proizvodnje. Potrebno je postepeno jačanje kapaciteta, počev od imenovanja jednog službenika koje će se posvetiti isključivo pitanjima organske proizvodnje.

Potrebno je nastaviti jačanje kapaciteta Savjetodavne službe u biljnoj proizvodnji i Službe za selekciju stoke u oblasti organske proizvodnje. Takođe, službe treba da se dogovore sa udruženjem organskih proizvođača o načinu, obliku i obimu pružanja savjetodavne podrške u organskoj proizvodnji.

Prethodno iskustvo je pokazalo da postojeće savjetodavne službe imaju značajna ograničenja u pružanju podrške organskim proizvođačima, prvenstveno zbog velikog broja obaveza. Iskustvo zemalja sa razvijenim sektorom organske proizvodnje pokazuje da se najefikasniji savjetodavni rad obavlja kroz udruženja organskih proizvođača, gdje je interesovanje za razvoj sektora i individualnih proizvođača najjače. U skladu sa potrebama i mogućnostima, pružanje savjeta farmama se može razviti i kroz udruženje.

Udruženje organskih proizvođača i njihova saradnja je od presudne važnosti za uspjeh Akcionog plana, stoga je potrebno da udruženje proizvođača radi na profesionalnom nivou.

SWOT analiza je pokazala da na lokalnom – opštinskom nivou postoji veliki broj prepreka za realizaciju projekata i investicija, koje se uglavnom odnose na spore administrativne procedure. MPRR će pomoći proizvođačima dostavljanjem dopisa organima lokalne uprave, obavještavajući ih o Akcionom planu i preporučujući im brže obavljanje administrativnih procedura u pogledu projekata u oblasti organske proizvodnje, uz sugestiju da opštine pomognu razvoj organske poljoprivrede gdje god je to moguće.

Jedan od glavnih problema organske proizvodnje u Crnoj Gori jeste to što je potrebno mnogo vremena da proizvođači dobiju serifikate. Sertifikaciono tijelo će analizirati i predstaviti razloge dugotrajne sertifikacije i, zajedno sa odgovarajućim akterima, izraditi plan za efikasniji proces sertifikacije.

5.1 Izgradnja kapaciteta MPRR u oblasti organske proizvodnje.

5.2 Redovna komunikacija MPRR sa udruženjem organskih proizvođača i drugim učesnicima u organskom sektoru.

5.3 Koordinacija aktivnosti različitih ministarstava u implementaciji Akcionog plana.

5.4 Podsticanje lokalnih samouprava da olakšaju administrativne procedure za organsku poljoprivredu i preradu.

5.5 Formiranje udruženja za organsku proizvodnju koje radi u poslovnom interesu svojih članova i zadobija njihovo povjerenje.

5.6 Obezbijediti podršku savjetodavaca organskim proizvođačima i proizvođačima zainteresovanim za prelazak na organsku proizvodnju kroz sklapanje sporazuma između udruženja organskih proizvođača i Savjetodavne službe/Službe za selekciju stoke.

5.7 Zapošljavanje, ukoliko je potrebno, savjetnika za organsku proizvodnju u okviru udruženja za organsku proizvodnju.

5.8 Utvrđivanje uzroka dugotrajnog procesa sertifikacije i izrada plana za povećanje efikasnosti kontrole i sertifikacije.

5.9 Utvrđivanje odgovarajućeg načina finansiranja kontrole i sertifikacije organske proizvodnje.

Cilj 6: Obezbuđenje implementacije Akcionog plana

Kao i priprema, i implementacija i monitoring implementacije Akcionog plana treba da obuhvati sve zainteresovane strane u sektoru organske poljoprivrede.

U tom cilju, MPRR će formirati koordinaciono tijelo za organsku proizvodnju, koje će činiti šest članova i koordinator. Članovi će biti predstavnici ključnih organizacija i institucija koji učestvuju u implementaciji Akcionog plana i zainteresovani su za sektor organske poljoprivrede (Udruženje organskih proizvođača, Fakultet...). Tijelo će se sastajati najmanje dva puta godišnje. Predstavnik MPRR će koordinirati rad tijela i biće odgovoran za Akcioni plan.

6.1 Formiranje koordinacionog tijela za organsku proizvodnju koje će nadzirati implementaciju Akcionog plana i konsultovati MPRR o svim pitanjima koja se odnose na razvoj organskog sektora.

6.2 Imenovanje službenika MPRR koji će biti odgovoran za Akcioni plan.

6.3 Izrada godišnjeg izvještaja o implementaciji Akcionog plana.

6.4 Izrada srednjeročne procjene implementacije Akcionog plana, revizije Akcionog plana i završne evaluacije.

5. Tabela implementacije

(Skracenicice su date na kraju teksta)

	Glavni ciljevi i mjere	Odgovornost	Partneri	Ciljevi	Dinamika	Indikator	Izvor finansiranja
1	Cilj 1: Povećanje obima i kvaliteta organske proizvodnje			Desetostruko povećanje broja organskih proizvođača do 2017. godine	DR	Broj organskih proizvođača/ broj proizvođača u konverziji	
1A	Cilj 1A: Povećanje obima i kvaliteta organske proizvodnje finansijskom podrškom						
1.1	Obezbjedenje dalje finansijske podrške organskoj poljoprivredi, i za konverziju i za održavanje	MPRR		Mjere u relevantnim programima – NPPHRRP/Agrobudžet, IPARD	KR	Postojanje mjera.	Agrobudžet, IPARD, međ. proj.
1.2	Razvoj odgovarajućeg modela/mjera finansijske podrške za proizvođače koji će uzeti u obzir regionalne uslove proizvodnje i podstaci organsku proizvodnju za tržište.	MPRR	BTF, UOP	Pripremljen model/mjere	KR	Postojanje modela/mjera.	
1.3	Obezbjedenje davanja prioriteta organskoj poljoprivredi u svim javnim pozivima za finansijsku podršku (grantovi MPRR, IPARD itd.) organskim proizvođačima.	MPRR		Prioritet definisan u svim ključnim programima i u kriterijumima	KR	Postojanje prioriteta definisanog u programima	
1.4	Pronalaženje rješenja za problem nepovoljnih uslova kreditiranja za organske proizvođače.	MPRR	IRF, poslovne banke, UOP		SR		
1.5	Podrška Udruženju organskih proizvođača.	MPRR	UOP	Podrška za UOP u Agrobudžetu	KR-SR	Postojanje podrške u Agrobudžetu	OADP, Agrobudžet, međ. proj.
1B	Cilj 1B: Povećanje obima i kvaliteta organske proizvodnje kroz obrazovanje i istraživački rad						
1.6	Obezbjedenje kontinuiranog osposobljavanja proizvođača, uključujući poštovanje propisa vezanih za organsku proizvodnju i pravilno označavanje proizvoda, za specifične ciljne grupe, putem seminara, predavanja, posjete farmama i	BTF, UOP i ostali		Svaki proizvođač učestvuje u edukaciji najmanje dva puta godišnje. Svi organski proizvođači su upoznati sa propisima i na odgovarajući	KR	Udio proizvođača koji učestvuju i pojedinačno učešće proizvođača. Nema neodgovarajuće označenih organskih	OADP, Agrobudžet, međ. proj.

	sl.			način označavaju svoje proizvode		proizvoda	
1.7	Omogućavanje posjeta farmama odabranih dobrih primjera crnogorskih organskih proizvođača.	UOP		Min. 1 farma za svaki ključni sektor (povrtarstvo/stočarstvo/ratarstvo)	KR/SR	Broj odabranih farmi/sektora	
1.8	Kontinuirano osposobljavanje savjetodavaca za organsku proizvodnju.	BTF i drugi	UOP	Svaki savjetodavac za organsku proizvodnju učestvuje u edukaciji najmanje dva puta godišnje	KR	Broj edukovanih savjetodavaca	OADP, Agrobudžet, međ. proj.
1.9	Informativne i promotivne kampanje usmjerene na proizvođače za prelazak na organsku poljoprivredu, koristeći primjere uspješnih organskih proizvođača i fokusiranjem na različite proizvodne sektore.	NVO/UOP	SSBP/SSS, BTF	Informativne kampanje realizovane u opštinama	SR	Broj opština sa informativnim kampanjama	Agrobudžet, međ. proj.
1.10	Dalji razvoj programa organske poljoprivrede u visokom obrazovanju.	BTF i drugi	MPRR	Program magistarskih studija u oblasti organske proizvodnje.	SR	Broj programa i studenata	Nacionalni i međ. proj.
1.11	Uvođenje organske poljoprivrede u stručno obrazovanje iz oblasti poljoprivrede.	MPS	Centar za stručno obrazovanje i drugi		SR	Broj programa i učenika	MPS, međ. proj.
1.12	Podrška primijenjenim istraživanjima sa ciljem povećanja efikasnosti tehnika proizvodnje.	MPRR	MN, BTF, UOP	Budžet dodijeljen istraživanju (na nacionalnom nivou).	DR	Postojanje budžeta	Nacionalni i međ. proj.
2	Cilj 2: Povećanje obima i kvaliteta prerade organskih proizvoda			Desetostruko povećanje broja prerađivača organskih proizvoda do 2017.	DR	Broj prerađivača organskih proizvoda	
2.1	Finansijska podrška investicijama u preradu organskih proizvoda.	MPRR	BTF, prerađivači	Mjere u relevantnim programima – NPPHRRP/Agrobudžet, IPARD	KR	Postojanje mjera	Agrobudžet, IPARD, međ. proj.
2.2	Obezbjedenje davanja prioriteta organskoj poljoprivredi u svim javnim pozivima za finansijsku podršku (grantovi MPRR,	MPRR	Prerađivači	Prioritet definisan u svim ključnim programima i u	KR	Postojanje definisanog prioriteta, u programima i	

	IPARD itd.) za preradu.			kriterijumima		kriterijumima	
2.3	Podrška prerađivačima organskih proizvoda za pakovanje, označavanje i promovisanje proizvoda.	MPRR	Prerađivači	Mjera u budžetu	KR	Postojanje podrške	OADP (2013)
3	Cilj 3: Podizanje svijesti potrošača i javnosti o organskoj poljoprivredi i proizvodima			40 % javnosti zna najmanje 3 ključne karakteristike, 40 % prepoznaje organski logo	DR	% javnosti koji zna 3 ključne karakteristike OP/prepoznaje organski logo	
3.1	Kontinuirana edukacija potrošača o karakteristikama i koristima organske proizvodnje i proizvoda kroz informativne kampanje uz publikacije, manifestacije i izvještavanje u medijima.	UOP	BTF, MPRR, MZ, NVO		KR		OADP, Agrobudžet, međ. proj.
3.2	Ciljne promotivne kampanje za prioritetne ciljne grupe potrošača i za specifične proizvode.	UOP	BTF, MPRR, MORT		SR		Agrobudžet, međ. proj.
3.3	Uvođenje informacija o organskoj proizvodnji u obrazovni program osnovnih i srednjih škola, uz prateće aktivnosti (posjete farmama koje se bave organskom proizvodnjom, organske školske bašte itd.).	MPS	MPRR, MZ, BTF, UOP, NVO		SR		MPS
3.4	Utvrđivanje nivoa javnog mnjenja i znanja o organskoj poljoprivredi.	Profesionalne agencije	UOP i drugi	Instraživanje javnog mnjenja o organskoj poljoprivredi	DR	Rezultati ispitivanja	Agrobudžet, međ. proj., UOP
4	Cilj 4: Razvoj tržišta organskih proizvoda			Svi ključni elementi tržišta organskih proizvoda funkcionišu.	DR	Udio elemenata koji dobro funkcionišu.	
4.1	Sistemska podrška proizvođačima za finalizaciju proizvoda za tržište (pakovanje, označavanje) i promocija proizvoda.	MPRR	UOP	Podrška kroz Agrobudžet	SR	Postojanje podrške	Agrobudžet
4.2	Podrška grupi odabranih "naprednih" organskih proizvođača za plasiranje svojih proizvoda na tržište.	MPRR	UOP	Najmanje 10 proizvođača sa najmanje jednim proizvodom na tržištu do 2013	KR	Broj proizvođača	OADP, Agrobudžet
4.3	Podrška uspostavljanju i promovisanju direktnih kanala prodaje za organske proizvode (pijaca koja okuplja organske proizvođače).	MPRR	UOP, NVO	Jedna pijaca organskih proizvoda	KR-SR	Postojanje pijaca organskih proizvoda	OADP, Agrobudžet
4.4	Utvrđivanje najboljih načina za pružanje podrške uvođenju organskih proizvoda u turizam, i implementacija podrške.	UOP	MPRR, MORT, NTO	Odgovarajuće aktivnosti su definisane	KR	Postojanje plana aktivnosti	

4.5	Implementacija aktivnosti povezivanja domaće organske proizvodnje sa turizmom.	MORTi MPRR	UOP, NTO	Definisane aktivnosti su sprovedene	DR	Udio realizovanih aktivnosti	Agrobudžet
4.6	Formiranje tima za promovisanje organskih proizvoda među ciljnim grupama koje traže kvalitetne proizvode.	UOP	Organski prerađivači		SR	Formiran tim	
4.7	Priprema informacija o vrstama i količini postojećih crnogorskih organskih proizvoda.	UOP/ST		Godišnji izvještaj	KR	Postojanje izvještaja	
5	Cilj 5: Jačanje institucija i jačanje sistema podrške organskoj proizvodnji			OP se može osloniti na sve ključne institucije i sisteme podrške koje identifikuje Akcioni program	DR	Udio uspješnih mjera u okviru Cilja 5	
5.1	Izgradnja kapaciteta MPRR u oblasti organske proizvodnje.	MPRR		Jedan službenik zaposlen na puno radno vrijeme do kraja 2016.	DR		Budžet CG
5.2	Redovna komunikacija MPRR sa udruženjem organskih proizvođača i drugim učesnicima u organskom sektoru.	MPRR	UOP, ostale zainteresovane strane	Imenovanje kontak osoba, redovni kontakti, sastanci, u skladu sa potrebama	KR – SR	Sve relevantne zainteresovane strane imenovale kontakt osobu; broj kontakata/sastanaka	
5.3	Koordinacija aktivnosti različitih ministarstava u implementaciji Akcionog plana.			Ministarstva imenuju kontakt osobe za AP/OP, kontakti i sastanci u skladu sa potrebama.	KR – SR	Sva relevantna ministarstva imenovala kontakt osobu; br. obrađenih zajedničkih tema	
5.4	Podsticanje lokalnih samouprava da olakšaju administrativne procedure za organsku poljoprivredu i preradu.	MPRR	UOP	Dopis MPRR lokalnim samoupravama	KR		
5.5	Formiranje udruženja za organsku proizvodnju koje radi u poslovnom interesu svojih članova i zadobija njihovo povjerenje.	UOP			KR – SR		Agrobudžet, međ. proj., proizvođači
5.6	Obezbijediti podršku savjetodavaca organskim proizvođačima i proizvođačima zainteresovanim za prelazak na organsku proizvodnju kroz sklapanje sporazuma između UOP i SSBP/SSS.	MPRR	SSBP/SSS, UOP	Podrška definisana sporazumom	KR	Postojanje sporazuma i dogovorena podrška	
5.7	Zapošljavanje, ukoliko je potrebno, savjetnika za organsku	UOP	SSBP/SSS i		SR		

	proizvodnju u okviru Udruženja za organsku proizvodnju.		drugi				
5.8	Utvrđivanje uzroka dugotrajnog procesa sertifikacije i izrada plana za povećanje efikasnosti kontrole i sertifikacije.	ST	UOP, MPRR	Izrađeni analiza i plan	KR	Postojanje analize i plana	
5.9	Utvrđivanje odgovarajućeg načina finansiranja kontrole i sertifikacije organske proizvodnje.	MPRR	UOP, ST		KR	Postojanje rješenja	
6	Cilj 6: Obezbjedenje implementacije Akcionog plana			Efikasno sprovedena mjera u okviru Cilja 6		Udio efikasno sprovedenih mjera u okviru Cilja 6	
6.1	Formiranje koordinacionog tijela za organsku proizvodnju koje će nadzirati implementaciju Akcionog plana i konsultovati MPRR za sva pitanja koja se odnose na razvoj organskog sektora.	MPRR	Zainteresovane strane u OP	Koordinaciono tijelo sa odgovarajućom strukturom formirano i funkcionioše	KR	Postojanje i djelovanje koordinacionog tijela	
6.2	Imenovanje službenika MPRR odgovornog za Akcioni plan.	MPRR			KR		
6.3	Izrada godišnjeg izvještaja za implementaciju Akcionog plana.	MPRR	ST, UOP i drugi				
6.4	Izrada srednjeročne procjene implementacije Akcionog plana, revizije Akcionog plana i završne evaluacije	MPRR	Koordinaciono tijelo, stručnjaci		SR		

Skraćenice:

Vremenski okvir: KR – kratki rok (1 godina), SR – srednji rok (2 – 3 godine), DR – dugi rok (4 – 5 godina)

BTF – Biotehnički fakultet

FAO- Organizacija Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu

IPARD-Instrument pretpristupne pomoći za ruralni razvoj

IRF – Investiciono razvojni fond

ME – Ministarstvo ekonomije

Međ. proj. – međunarodni projekti

MF – Ministarstvo finansija

MIDAS- Institucionalni razvoj i jačanje poljoprivrede Crne Gore

MN – Ministarstvo nauke

MORT – Ministarstvo održivog razvoja i turizma

MPPRR – Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

MPS – Ministarstvo prosvjete i sporta

MZ – Ministarstvo zdravlja

NPPHRRP - Nacionalni program proizvodnje hrane i ruralnih područja

NTO – Nacionalna turistička organizacija

NVO – Nevladina organizacija/e (zaštita životne sredine, zaštita potrošača)

OADP- Program razvoja organske poljoprivrede

OP – organska proizvodnja

SSBP/SSS – Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji/Služba za selekciju stoke

ST – Sertifikaciono tijelo

UOP – Udruženje organskih proizvođača

6. Prilozi

6.1 Prilog 1: SWOT analiza organske poljoprivrede u Crnoj Gori

PREDNOSTI

1. Državna podrška/politika podrške

Postojanje Zakona o organskoj poljoprivredi.

Država je jasno iskazala svoje interesovanje za održivu poljoprivredu. Državna podrška za OP postoji i ima svoje mjesto u relevantnim strateškim dokumentima.

Postoji sertifikaciono tijelo („Monteorganica“).

Kontrola i sertifikacija organske proizvodnje je besplatna za proizvođače (nema troškova).

Proces reformi povezan sa procesom pristupanja EU (CAP/Politika ruralnog razvoja...) podržava održivu poljoprivredu.

Povećana moralna i finansijska podrška za OP: grantovi i drugi vidovi finansijske podrške, OADP, savjetodavna služba (i novi MIDAS projekat).

Zajednički rad MPRR, BTF, OADP i Savjetodavne službe.

(Podrška za) formiranje udruženja proizvođača.

2. Povećanje interesovanja proizvođača

Povećan broj organskih proizvođača i proizvođača u periodu konverzije na organsku proizvodnju.

Značajno povećano interesovanje farmera za OP (grantovi jedini razlog?).

Neki prerađivači su pronašli svoj poslovni interes u organskoj proizvodnji (mlijeka).

Interesovanje nekih prerađivača zbog grantova za OP; oni mogu postati inicijatori razvoja, jer će tražiti organske proizvode.

3. Očigledne koristi

OP već stvara nova radna mjesta u udaljenim ruralnim područjima; prednost koja je dokazana.

OP doprinosi održivom korišćenju i očuvanju prirodnih resursa.

4. Znanje se unapređuje

Znanje proizvođača se poboljšalo tokom prethodne četiri godine (iako još uvijek nije na potrebnom nivou).

Veliki broja aktivnosti i saradnja sa proizvođačima u prethodnih nekoliko godina.

Postoje studijski programi OP za studente Biotehničkog fakulteta.

5. Pozitivan stav javnosti

Trenutno nema aktivnog otpora prema OP a ne očekuje se ni ubuduće.
OP i organski proizvodi se prepoznaju kao nešto što znači zdravije i bolje, mada pravo značenje nije poznato velikom dijelu javnosti.

Izveštavanje medija je (malo) povećano.

SLABOSTI

1. Slabo/praktično nepostojeće tržište

Gotovo da nema proizvoda na tržištu; praktično, organsko tržište uopšte ne postoji.

Uprkos povećanju broja organskih proizvođača/ proizvođača u fazi konverzije, veoma malo proizvoda je na tržištu.

Proizvođači ne označavaju svoje proizvode kao organske i to ne rade u skladu sa pravilima.

Plasman i proizvodnja još uvijek ne postoje. Nema crnogorskih organskih brendova.

2. Nedostatak znanja

Proizvođačima nedostaje edukacija.

Proizvođači u fazi konverzije proizvodnje na organsku ne poznaju zaista organske standarde i toga nijesu svjesni, tako da prave ozbiljne greške.

Proizvođači nijesu u mogućnosti da obuhvate proces od proizvodnje do tržišta; nedostaju im osnovna znanja o uspješnoj organskoj proizvodnji, nemaju dovoljno informacija i skloni su greškama u proizvodnji.

Proizvođači ne poznaju suštinu OP.

3. Slabo interesovanje proizvođača

Mali broj ozbiljnih i posvećenih proizvođača.

Slabo interesovanje proizvođača za OP (bez OADP interesovanja uopšte ne bi bilo).

Proizvođači ne žele da vode evidenciju o proizvodnji, ne prihvataju kontrolu.

4. Nepostojanje svijesti i pogrešna predstava o organskom

Javnost je možda upoznata sa terminom OP, ali samo veoma mali broj potrošača (iz urbanih sredina) ga razumije.

Javnost i dalje izjednačava OP sa tradicionalnom proizvodnjom, ali "tradicionalno" je upitno.

Mediji odnedavno pružaju i neprecizne, neodgovarajuće informacije o OP.

Ni potrošači ni proizvođači ne poznaju organsko.

5. Greške u institucionalnoj podršci

Sporost u radu sertifikacionog tijela.

Nedovoljna savjetodavna stručna podrška razvoju organske poljoprivrede.

Nedostatak stručnjaka koji bi radom na terenu podržavali proizvođače i razvoj.

Nedovoljan broj službenika MPRR posvećen pitanjima vezanim za OP.

Krajnjim proizvođačima/korisnicima je teško da uspostave kontakt sa menadžerima programa (OADP, FAO...) kako bi izrazili svoje potrebe.

6. Razno

Nema garancija da će korisnici granta OADP na kraju zaista proizvoditi organske proizvode.

Problem prevoza proizvoda sa sjevera do juga, Podgorice (trenutno ne postoji nikakva organizacija ili saradnja).

Postojeći kapaciteti organske proizvodnje nijesu poznati.

OP je u periodu stagnacije, trenutno se ne razvija; to još uvijek nije sektor.

OP u CG ima smisla samo u određenim regionima (sjever) i za specifične proizvode (raž, heljdu, ječam; tradicionalne sorte nekih vrsta voća – jabuke, šljive, kruške; mlijeko, ovčje meso), konverzija na organsku za ostalu proizvodnju je previše komplikovana, nema dovoljno podsticaja za proizvođače.

Da li će proizvodni troškovi crnogorskih organskih proizvoda biti prihvatljivi za tržište?

Sertifikacija proizvođača sporo napreduje.

MOGUĆNOSTI

1. Dobro očuvana priroda i životna sredina

Dobro očuvana priroda i životna sredina predstavljaju komparativnu prednost.

CG ima sve klimatske zone i sve uslove; može proizvoditi sve vrste poljoprivrednih proizvoda, mada u ograničenim količinama, za domaću potrošnju, ne i za izvoz.

Postoji mnogo tradicionalnih proizvoda proizvedenih u nezagađenoj prirodnoj sredini – strateška prednost.

Konvencionalna poljoprivreda nije intenzivirana; Crna Gora nema uslova za intenzivnu proizvodnju – OP je prirodan izbor.

2. Jasan potencijal za ruralna područja

OP predstavlja i mjeru za razvoj ruralnih područja, koja je dobro objašnjena u nacionalnim razvojnim dokumentima i Agrobudžetu.

OP ima veoma veliki potencijal za otvaranje novih radnih mjesta u ruralnim područjima (već dokazano).

OP može biti uticati na povećanje dohotka proizvođača ukoliko se organizuju i ukoliko tržišni lanac funkcioniše.

3. Snažna povezanost sa turizmom

Crna Gora je ekološka država i razvija visokokvalitetni turizam, a kvalitetna hrana je važan segment turističke ponude.

Poljoprivreda i turizam su strateške grane za Crnu Goru.

Turizam kao marketinški kanal.

Veliki hoteli su zainteresovani za organske proizvode.

4. Interesovanje potrošača

Potrošači traže crnogorske proizvode, ukusne, zdrave, tradicionalne.

Potrošači su (biće) zainteresovani za crnogorske organske proizvode koji se razlikuju od uvoznih.

Mnogi potrošači će kupiti kvalitetne i ukusne proizvode.

Organska proizvodnja je proizvodnja bez genetski modifikovanih organizama.

5. Interesovanje privrede, medija

Supermarketi su zainteresovani da prodaju crnogorske organske proizvode.

Mediji sve više traže informacije o OP.

6. Postojeća finansijska podrška

Postoji finansijska podrška države i OADP.

7. Tržište

Postoje tradicionalni proizvodi koji se mogu unaprijediti do jednog organskog brenda.

Izvoz određenih organskih proizvoda.

8. Mogućnosti konverzije na OP

Konvencionalna proizvodnja bi se mogla gotovo bezuslovno prebaciti na organsku, osim, možda, u vinogradarstvu.

OPASNOSTI

1. Planiranje i realizacija podrške

Državna finansijska podrška neće biti dobro usmjerena, nema jasnog pravca djelovanja.

Donatori i Ministarstvo nijesu/neće biti dovoljno obaviješteni o potrebama proizvođača.

Neodgovarajuća raspodjela grantova može izazvati nezadovoljstvo i razočaranje među proizvođačima.

Posebne potrebe u različitim regionima Crne Gore/vidovi proizvodnje nijesu/neće biti uzeti u obzir.

Nedovoljna podrška organskim proizvođačima u stočarstvu (Agrobudžet, OADP – veći dio sredstava je namijenjen biljnoj proizvodnji)

2. Problemi u prenošenju znanja

Znanja proizvođača će ostati na niskom ili nedovoljnom nivou.

Crna Gora je mala i možda neće biti u mogućnosti da obezbijedi kontinuiranu edukaciju proizvođača.

Nedovoljna podrška na terenu (obučeni stručnjaci koji rade direktno sa proizvođačima).

Proizvođači su konzervativni, vjeruju u svoja postojeća znanja i iskustvo i ne žele da prihvate nove tehnike, znanja i trendove.

Proizvođači sa rezervom uzimaju sve što im je rečeno; ne vjeruju Ministarstvu i ostalim institucijama.

Proces edukacije do postizanja potrebnog nivoa znanja može biti veoma dug.

3. Poštovanje standarda i označavanje

Nedovoljna investiciona podrška za dostizanje standarda u proizvodnji organskih proizvoda životinjskog porijekla.

Sistem stavljanja organskih proizvoda od mesa na tržište je komplikovan i skup.

Mala proizvodnja – veoma visoki troškovi razvoja i promovisanja brendova.

Proizvodi ne ispunjavaju relevantne standarde i propise, nijesu pravilno označeni i upakovani.

4. Nejasan imidž organskih proizvoda

Nedovoljna inspeksijska kontrola – nedovoljna zaštita organskih proizvođača.

Promovisanje na (eko) sajmovima koje može dovesti u zabludu – proizvodi/proizvođači se promovišu kao organski, iako to nijesu.

Zbunjenost potrošača – šta je organski, tradicionalni, "proizvod sa farme"...

Nije jasno da postoje (samo) dvije vrste proizvoda – organski i konvencionalni.

5. Neodgovarajući proizvodni kapaciteti i cijene

Nedovoljno raznovrsna ponuda.

Količine nedovoljne za snabdijevanje velikih hotela, supermarketa itd.

Prerađivači mogu dobiti jeftinije organske proizvode iz uvoza.

Postoji određena granica u cijeni ispod koje proizvođači ne mogu ići, međutim, postoje jeftiniji uvozni proizvodi poznatih brendova.

6. Nedostatak ponude

(Manji) hoteli i restorani nijesu zainteresovani, jer žele brz i lak profit.

Malo potrošača zna za OP, a još manje njih može priuštiti sebi takve proizvode.

Kriza smanjuje potražnju za organskim i skupljim prehrambenim proizvodima, generalno.

7. Neodgovarajuće percepcije proizvođača

Nerealna i neopravdana očekivanja proizvođača u pogledu cijene proizvoda.

Proizvođači ulaze u OP jer je to trend, ali se povlače kada se zahtijeva ozbiljnost.

Proizvođači ne vide/ne žele da vide OP kao poslovnu priliku.

Proizvođači koji žele da spekulišu sa OP.

Proizvođači ne žele da razviju saradnju.

Stare navike: sporazumi, procedure i pravila se ne poštuju.

8. Ostalo

Previše administracije, papirologije.

6.2 Prilog 2: Proces izrade Akcionog plana

Proces izrade Akcionog plana je osmislila i realizovala Anamarija Slabe sa Instituta za održivi razvoj iz Slovenije, u periodu od aprila do oktobra 2011. godine, uz stručnu podršku MPRR i kancelarije OADP projekta. Proces se zasnivao na konsultacijama sa ključnim zainteresovanim stranama. Pregledani su dokumenti politika, sprovedeni intervjui sa zainteresovanim stranama i održane dvije radionice na kojima su učešće uzeli proizvođači, prerađivači, distributeri, predstavnici nevladinog sektora, stručne službe, ministarstva i dr. Na prvoj radionici učesnicima je predstavljena analiza stanja organske poljoprivrede u Crnoj Gori, koja je pripremljena na osnovu razgovora i konsultacija sa širim krugom stručnjaka i zainteresovanih strana. Na osnovu SWOT analize predložene su prioritetne oblasti za ciljeve i aktivnosti Akcionog plana. Rezultati radionice su poslužili za pripremu nacрта Akcionog plana, koji je predstavljen na drugoj radionici. Komentari i sugestije učesnika radionice su uzeti u obzir i ugrađeni u tekst dokumenta.